

NAŠA VOLJA

GLASILO JUGOSLOVENSKE MLADINE

Leto IV.

Ljubljana, dne 15. novembra 1938.

Štev. 4.

11. november

V usodnih dneh na obisku pri bratih

(Iz »Naše misli«)

Dne 9. novembra je stavil francoski general Foch Nemcem pogoje za premirje. Nemci so morali izročiti zaveznikom 150.000 vagonov, 5000 lokomotiv, 10.000 avtomobilov, 30.000 strojnic, 5.000 topov, 3.000 metalcev min, 2.000 aeroplanov, 100 podmornic, 8 lahkih križark, odstopiti vse kolonije, izprazniti v 14 dneh Francijo, Alzacijo, Loreno in Belgijo, kar bi ostalo tam, bi bilo zajeto, izprazniti levi breg Rena in na desnem bregu urediti demilitariziran pas, širok 30 do 40 kilometrov. Nemci so na te pogoje pristali in so 11. novembra 1918. podpisali premirje. Istega dne je angleški ministrski predsednik Lloyd George izjavil v zbornici: »Danes zjutraj se je končala najgrozovitejša vojna, ki je sploh kdaj morila človeštvo. Upam, da se je na današnji dan končala zadnja vojna. Sedaj ni časa govoriti, naša srca so polna hvaležnosti, za kar ne najdemo besedi. Zato prosim, zapustimo zbornico in pojdemo v cerkev zahvalit se Bogu, ki nas je rešil iz velike nevarnosti.«

Tako je govoril angleški ministrski predsednik Lloyd George leta 1918. Letos, po dvajsetih letih, smo pa videli, kako je hitel njegov naslednik g. Chamberlain v Nemčijo, v tisto državo, o kateri so mislili, da so jo leta 1918. potisnili ob zid za večno. Lahko si mislimo, s kakšnimi občutki se je peljal z letalom preko francosko-nemške meje in kjer je lahko videl na lastne oči, da Nemčija iz leta 1938, ni tista Nemčija, ki je podpisovala leta 1918. versajlski mir. Recimo, da se je iz Londona odpeljal s trdno voljo, da reši Čehoslovaško pred brutalnim germanizmom. Kaj mislite, da ni mogel tega svojega sklepa premeniti ob pogledih na razne »nedolžne stvarce«, ki so bile postavljene na potrebnih mestih? Pa čemu ta vprašanja! Chamberlain je pač letel v Nemčijo, ne, da bi rešil Čehoslovaško ali pa celo svetovni mir radi miru samega, ampak da bi rešil angleško krošnjo, ki že itak cvete na vseh koncih in krajih. Mislil je, da bo s tremi milijoni sudetskih Nemcev zamašil usta, da ne bodo več vpila po kolonijah. Toda stari politik se vara! Prav tako kot se je zmotil stari Lloyd George, ki je mislil, da je svetovna vojna zadnja vojna, ki je vzplamtela na svetu, se je zmotil tudi g. Chamberlain, če je mislil, da je z razkovanjem bratske Čehoslovaške rešil svojo trgovsko malho.

Mi vidimo v tej angleški popustljivosti v čehoslovaškem vprašanju zmago tiste angleške miselnosti, ki se zbira okrog lady Astor in Tempa in ki skuša obrniti pozornost Nemčije na vzhod in jugovzhod in ji na tem področju prepustiti proste roke, da jo s tem odvrne od zapada. Da pa Anglija le ni tako desinteresirana na vzhodu dokazuje dejstvo, da skuša istočasno navezati vzhodne in jugovzhodne države nase politično (obisk romunskega kralja Karola v Londonu) in gospodarsko (naval angleškega kapitala v Romunijo in Bolgarijo), da vseeno ne bi te države padle Nemčiji v naročje kot zrelo jabolko.

Iz vsega tega razvoja jasno vidimo, da je bilo le malo prezgodaj takrat, ko se je Lloyd George

V Karlovih Varih so zborovali. Avijoni so prevažali visoke evropske državnike po zraku, po cestah pa so drdrali vozovi, ki so nosili v sebi smrt. V tem času mi je usoda namenila, da po hitim tja, kamor so bile in tudi bodo obrnjene naše oči, v slovansko našo prestolico Prago. Toda ne z aeroplanom, niti ne naravnost me ni vodila pot, pač pa preko vse države od Bratislave preko Brna, Olomouca in Hrádec Králove do nje — zlate, danes črne Prage.

Več ko po deseturni vožnji smo stopili pri Bratislavi na bratska slovaška tla, kjer so nas že ure in ure pričakovali naši bratje, s katerimi smo si iskreno segli v roke. Račistorf nas je sprejel v svoje okrilje in nam izkazal prvo gostoljubje. Kljub temnim oblakom, ki so se še takrat zbirali nad obzorjem njihove domovine, so se bratje in sestre veselili z nami in iz naših besed, ki smo jih izmenjavali, so odevala naša čustva. Še močneje smo čutili našo skupno usodo, ko smo stali na razvalinah starodavnega Devinskega gradu, kjer je nam in Čehoslovakom potekala skupno zgodovina. Narod je mirno in junaško čakal dogodkov bodočih dni.

Med tem, ko smo po češkem radiju poslušali mirne in prelepe besede voditeljev čehoslovaškega naroda, je bruhal bližnji sosed barbarske besede na račun tega naroda in njegovih voditeljev. Toda kri je ostala mirna. Zopet lete drevesa mimo nas in krasna polja se vrste drugo za drugim. Vedno bolj in bolj prehajamo v notranjost. Naše oči se pasejo na prelepih narodnih nošah, ki že na daleč izpričujejo milino in visoko srčno kulturo naroda, čigar last so. Trnovo — vse živahno in veselo. Mesto praznuje 700 letnico obnovitve. Toda čas nam ne dopušča in že hitimo dalje, vedno bolj in bolj v osrčje bratskega naroda. Naenkrat se ustavimo. Na precej veliki hiši vidimo sklesano tablo, ki nam pove, da je bil tu rojen veliki sin svojega naroda general Štefanik. In že sklenemo, da se poklonimo na njegovem zadnjem domovališču na majhnem hričeku — Bradlo — ki nekako kraljuje nad vso svojo okolico. Tu na tem hričeku je mladi Štefanik črpal sile za svoje bodoče delo, in tu sniva svoje poslednje sanje. Hitro gre čas naprej, pa tudi mi požiramo kilometre, kot bi šlo za stavo. Mesta, trgi in vasi se menjavajo pred našimi očmi. O, koliko lepega in pristrčnega bi človek lahko povedal, toda sedaj za to ni časa. Mi čutimo in živimo z brati. Videli smo nad našimi glavami ogromne se valeče črne oblake, toda naučili smo se jih gledati mirno in hladnokrvno, vedoč, da brez borbe ne bodo zatrli naroda, ki je dal človeštvu več kot suhoparne odmeve vojaških korakov. Zlin — veliko industrijsko ameriško mesto. Naše oči se

šel zahvalit v cerkev in da bi bilo takrat umestneje nekoliko počakati z zahvalo in pritisniti Nemčijo še veliko huje. No, pa saj tudi Angleže same radi tega precej glava boli!

pasejo po velikih plavžih, toda naše misli so druge, one potujejo z mislimi njih, ki preživljajo usodne dneve. In zopet Višehrad, močan člen v zgodovini naših narodov, ki ju veže nerazdružno in trajno. Prijazno Brno nas sprejme v svoje okrilje. Junaški narod molči in dela ter se pripravlja na nekaj hudega in strašnega, toda ne s strahom in bojaznijo, temveč z junaštvom in samozatajevanjem. Na cesti srečujem samo resne obraze. Vdrte oči mi pričajo o neprespanih nočeh. Žene in matere se mirno poslavljajo od prvih, ki gredo in hočejo braniti domovino — mater njih vseh. Ves svet čaka na usodepolne besede. Niso bile še popolnoma izgovorjene. Počasi se vedno globeje in globeje zasaja sovražni nož v njihovo narodno telo. Živci pa so jekleni in ne popuste.

Sedim pri kosilu, iz mikrofona se slišijo besede napovedovalca. Vse je tiho in z napetostjo poslušam. Pri sosedni mizi sedi gospa srednjih let. V njenih očeh se blešče solze in zazre se v mojo trobojko, ki sem jo nosil na suknji. Vstane in pride k meni ter mi brez besed stisne roko. Čez nekaj časa pa reče: »Kaj ne, tudi Vi ste z nami. Tudi vaš bratski narod nas bo branil« in dve veliki solzi se ji potočita preko obraza. Govorila sva, o čem mi ni treba pripovedovati, povem naj samo to, da smo mi vedno močneje in močneje čutili z njimi in z njimi — trpeli. Na velikem trgu so delavci delali katafalk, kajti obletnica, ko jih je za vedno zapustil njihov tatiček, se bliža. 14. september. Nobenih komemoracij, nobenih govorov ali parad. Na katafalku gori velik ogenj. Narod pa nosi in polaga na njega cvetje, govore samo oči. Tudi mi smo se jim pridružili in položili venec z našo trobojko v spomin na moža, ki je bil nam ravno tako velik in mogočen kot njim. Poslovimo se, možje in žene nam mahajo v pozdrav, tu pa tam se otrne solza in zdrkne preko trudnega lica.

Zopet brzimo po široki cesti in vedno bolj in bolj smo priče nememu odzivu domovine. Junaški prihajajo z vseh strani, se preoblačijo in zopet odhajajo v svesti si svojih dolžnosti. Ustavimo se na prostranem trgu v Olomoucu pred mestno hišo, zopet sprejem. Narod takoj spozna našo trobojko in v hipu se zbere precejšnja množica okoli nas ter nas pozdravlja. Obrazi vedno bolj resni. Ljudje se sprašujejo, ali bo vojna ali ne, toda na mirno kapitulacijo nihče niti ne misli. Zvedel sem, da so bile prejšnji večer ogromne manifestacije za državo in vojsko. Ta junaški narod se ne pusti izigravati. Njih oči so obrnjene proti svojim zaveznikom, v katere slepo verujejo in to je bila njihova največja greška. Olomouc je največje vojaško središče sploh, zato smo srečevali na cestah precej vojaštva. Narod jih je navdušeno pozdravljal povsod, kjer so se pojavili. Pred vojašnicami so stali vojaki in se poslavljali od svojcev, toda brez žalosti in jokanja, le tu pa tam sem videl malega otročička, ki se je z vso

silo oklepal svojega očeta-vojaka, kakor da bi slutil bodočnost.

Ves narod pa si je bil v svesti, da jih svet ne bo pustil osamljene in da jim bodo zavezniki pomagali braniti njihovo domovino. In že nas je sprejela zlata Praga bolj in bolj napeto. Tedaj pa so tam daleč v svetu zabrnili aeroplani, ki so mešetarili o usodi češkoslovaške države. Voditelji naroda so delali noč in dan in od prevelikega napora so ostali že skoraj sami skeleti. Prišla je težka in usodna noč, ko je bil češkoslovaški narod postavljen pred izvršeno dejstvo, da se mora podati, kajti zavezniki so se premislili. Premislila si je celo ruska armada, na katero so polagali največ upanja. Po Vaclavskem hodijo ljudje mrko sem in tja, vsak s časopisom v roki. Vsako uro nova izdaja, vsak trenutek drugačna situacija, ki je vedno hujša in težja za narod. Kupim si časopis. Na naslovni strani, ki je bila črno obrobljena, je stalo »Uplne sami« — popolnoma sami. Solze so zalile ljudi, ko so spoznali, da jih je ves svet izdal, varujoč svoje interese in žepe. Živci so popustili in masa je spregovorila. Ogromni Vaclavski trg se je v hipu napolnil. Govorila je v glavnem mladina, ki je zahtevala presekanje tega Gordijskega vozla. Narod je zahteval vojaško vlado in voditelje, ki bi jih popeljali v boj za ohranitev svoje svobode. Noben Čehoslovak ni tisto usodno noč zatisnil očesa, čakajoč na poziv in klic domovine. Naslednjega dne so se demonstracije še povečale. Delavstvo je zapustilo svoje delavnice in obrate, ter šlo na ulico ter dalo duška svojemu ogorčenju nad izdajstvom zaveznikov. V drugič sta se sestala moža, ki sta razpravljala o usodi malih narodov in Evrope. Na krmilo Češkoslovaške je prišel mož, ki ga je narod zahteval — general Syrový. Narod se je pomiril in se vrnil na delo. Mi pa smo morali po naši začrtani poti naprej in smo se z žalostjo poslovili od zlate Prage, ki je v teh dnevih preživljala najtežje dneve svoje zgodovine. Naša pot nas je vodila na grob tatička, da se mu poklonimo. Tam na vaškem pokopališču v kotu počiva mož, ki je vse svoje življenje posvetil svojemu narodu in človeštvu sploh. Ko sem hodil po parku gradu, kjer je Masaryk živel, delal in umrl, sem neprenehoma mislil na njega, ki bi bil danes najbolj potreben svojemu narodu.

Naša pot nas vodi dalje. Ustavimo se v Plznu, kjer so nas zopet bratski sprejeli. Tu smo zvedeli za imena mož, ki so prevzeli na novo krmilo države v svoje roke. Narod je bil še ves razburjen od dogodkov preteklega dneva, toda že se je zopet znašel ter obvladal svoje strasti in vsak se

je še z večjim elanom vrgel na delo. Ure grozote so se vedno bolj bližale in narod se je nanje pripravil. Tujec pa je še nadalje rovaril in izzival, hoteč mu že predčasno uničiti vero v svojo odbrano. Toda kolone so šle svojo pot mirno in hladno, toda junaško. Narod se je pripravil na najhujše. Vsak sam je skrbel za svojo bodočnost in se temeljito pripravil ter založil z vsem, kar potrebuje za življenje. Kako iskreno nas smatrajo za prave brate, dokazuje dejstvo, da so nas v teh dnevih popeljali v Škodove tovarne, največjo železno industrijo v državi. Ob slovesu sem iz besed predsednika, ki se je poslovil od nas, že zaslutil, da se pripravlja nekaj odločilnega.

Dnevi našega bivanja med njimi so se bližali h koncu. Še češke Budějovice so na programu, potem pa zapustimo bratsko državo, tako smo mislili vsi ne sluteč, da bomo zadnji dan doživeli višek v razvoju teh dogodkov. Proti večeru smo prispeli v češke Budějovice in takoj na prvi pogled si lahko opazil, da sovražna meja ni več daleč. Dogodki so se razvijali z bliskovito naglico. Videli smo, da naša prisotnost ni več na mestu, zato smo sklenili takoj naslednjega dne odpotovati v domovino. Kdo bi si bil takrat mislil, da homo čez par ur že potovali? Sedeli smo v restavraciji in večerjali. Lokal je bil nabito poln. Videli si sokole in orle v uniformah, kajti varnostno službo v mestu so prevzeli že oni. Pogovor gre dalje, zunaj pa korakajo kolone, ki se izgublajo v temno noč. Jok, smeh, veselje, vsa čustva se menjavajo pri ljudeh z bliskovito naglico. Napovedovalec v radiju se oglasi. Grobna tišina zavladala, on pa pojasni, da še ni točnih poročil. To se zgodi še dvakrat. Nihče ni govoril, toda vsak je slutil, da se pripravlja nekaj odločilnega in velikega. Končno se oglasi napovedovalec ter razglasi splošno mobilizacijo. S ploskanjem so sprejeli to vest, ki jih je rešila te večne negotovosti. Vedeli so, da se bodo morali boriti za svojo domovino, vedeli so, do bodo krvaveli, toda vse to so sprejeli z veseljem in junaštvom. Po zadnjih akordih državne himne so se ljudje dvignili ter odšli vsak na svoje mesto. Čez dobre pol ure so se že polnile vojašnice. Mi pa smo morali takoj dalje, toda kam. Preko Brna in Romunije v domovino. Nihče ni mislil na svojo usodo, mislili in občudovali smo može, ki so se tako hitro odzvali klicu domovine.

Zapustili smo bratsko republiko in smo se lahko še vrnili preko Nikolova in Nemčije domov, toda z drugačnimi mislimi na izid, kakršnega smo doživeli. —aj.

M. G.:

Oh, ta nesrečna kritika!

»Mi mladi borci«, stanovski tednik za slovensko dijaštvo, prinaša v osmi številki letošnjega letnika uvodni članek: »Kaj je bralec dolžan svojemu listu.« V drugem delu članka, ki nosi podnaslov: »Katoličan do svojih listov«, se zgraža nad ravnanjem nekaterih čitateljev, ki so tako predrzni, da celo včasih pokritizirajo katoliške liste. Člankar pravi dobeedno: »So pa, ki gredo še dalje. Katoliške liste sicer bero, a potem jih kritizirajo in zasmehujejo in zbijajo iz njih neslane šale. Ti zaslepljeni nesrečneži ne vidijo, v čigavi službi so!« Če za trenutek podvomim v resničnost ali objektivnost članka, še ni tako hudo, kajti »so pa, ki...« celo kritizirajo. Vse kar je prav, kaj ne? Gorje vam zaslepljeni nesrečneži, ki vam je ljubi Bog ustvaril možgane, da vsako stvar premislite in pretehtate, in jezike, da te svoje misli in dognanja izražate v obliki kritike! Za vas ni pomoči! Pogubljeni ste! Kaj pa kritika vam nasprotnih listov? Brez dvoma Bogu dopadljivo delo, kaj ne? Saj se razumemo!

V petem delu članka, ki nosi naslov: »Izprašajmo si vest!« seveda ne manjka »kritika kriti-

ke«. Člankar gre najprej vase in si natančno izprša vest: »Ali smo ga redno brali in posredovali tudi tovarišem? Ali smo mu bili hvaležni za jasne načelne smernice, ali smo ga pa kritizirali (podčrtali mi, op. ur.) in tiste zasmehovali, ki so mislili in čutili z listom?«

Že zopet ta nesrečna kritika! Pa morda ni neprijetna, da se je tako otepate? Veste kaj, kar črtajte jo iz vaših slovarjev, to bo najbolje!

Isti list tarna v isti številki na tretji strani, da motijo hinavski glasovi komunistov tudi neke maloštevilne, sicer verne, a premalo zavedne, premalo ponosne in premalo samostojne katoličane. Če hočete biti samostojnejši, se pač morate držati recepta, ki ti ga dajo »Mi mladi borci« in ki se glasi: »Zakaj ti ne iščejo informacij tam, kjer je mesto za to? In to je papežev Rim!«

Mi bi prav radi bili samostojni in bi napisali kako stvar o japonsko-kitajski vojni, o madžarskem revizionizmu, o pokolju Indijancev ob Amazonki itd. pa kaj, ko še nismo dobili informacij, saj veste od kod!

Vojna vojni!

V govoru, katerega je imel Mussolini, je rekel, da fašizem ustvarja svoje cilje z besedo in propagando; kadar pa propaganda ne pomaga, je potrebna sila. Pri teh besedah se je s ponosom spomnil italijanskih prostovoljcev v Španiji.

Jasno je torej, da politika fašističnih zemelj nima drugega izhoda, kakor napaditi narode v vojno. Vojna — to je po besedah ideologa nemškega fašizma Rosenberga — preroditev naroda!

Ljudje vidijo, slišijo v kinu to odurno in noro tekmovanje v oborožitvi, pošteni svet strmi v slike vojaških parad, čudijo se vzornemu dviganju nog pruskih vojakov in od strmenja kako se boriti zoper tistega, ki tako brezobzirno potiska narode v vojno. — Že otroci vedo, da je fašizem sinonim za vojno. Danes, ko se ponavlja 4. slučaj Mandžurije in nasilne ekspanzije fašizma, danes, ko vidimo, kako upropašča Španijo, kako nesramno je napravil z Abesinijo in Kitajsko ter nazadnje s Češko, je že slepec jasno, da je borba proti fašizmu borba proti vojni.

Kako se vodi ta borba? O tem ni dvoma, da se ta borba vodi po vseh kontinentih, in da v tej borbi sodelujejo vsi pošteni ljudje, kateri na truplih mase ne iščejo svojega dobička, temveč samo moralnih uspehov. Ta borba ni dosti intenzivna. Na vsakem mestu, povsod in v vsaki situaciji se je treba vojni propagandi postaviti v bran.

Treba je torej borbo zoper vojno voditi na vsakem terenu. Z besedami, knjigami, slikami, pa še vse to je premalo. Še drugi teren je, na katerem se lahko vodi ta borba — to je ekonomski teren. Vsakemu mora biti jasno, da se fašizem kot politični sistem lahko obdrži samo tako dolgo, dokler bo lahko plačeval to noro tekmo v oboroževanju, dokler bo lahko vzdrževal svoje generale in vojne ekspedicije. Treba je torej protivojno borbo usmeriti tja, od koder izhaja vse to oboroževanje, a to je ekonomska podlaga fašizma.

Pri tem je treba imeti vedno na umu: Odkod denar za vse to? Vsi vemo, da so finance fašističnih zemelj zelo slabe in da so zunanji dolgovi ogromni. Brez ozira na okolnost, da vojne podvige financirajo delno vojni magnatje, ogromna vojna industrija, vseeno pa se dobi del tega denarja na ta način, da se delavcem enostavno ne izplača njihovega zaslužka, drugi del pa se dobi z aktivno stavko trgovske bilance — t. j. večji eksport kakor import. To pomeni, da mi vsi, ki kupujemo to robo, nevede podpiramo njihovo oboroževanje in pomagamo vlivati tisto orožje, ki bo nekoč pomorilo nas same.

Ali ni to absurdno, odurno? Naravno, človek pri nakupu inozemskih izdelkov ne misli na vojno in njeno nevarnost.

Poglejmo, kako se boriti zoper vojno: Z bojkotom fašističnega blaga. — Nemški trgovinski minister Schacht je rekel v svojem govoru v Königsbergu, da je nemško gospodarstvo podobno strašno kompliciranemu stroju. Ako tako govori človek, ki pozna nemško industrijo, mu lahko verjamemo. V borbi zoper vojno sodeluje lahko vsak poedinec tako, da enostavno ne kupuje blaga, uvoženega iz fašističnih držav in da ne obiskuje njihovih letovišč. Ko bi vsi ljudje, ki imajo voljo boriti se zoper vojno tako postopali, bi vojna propaganda čisto gotovo zelo padla. Naj bi vsak poedinec pomislil pri nakupu tujega blaga, da z vsakim dinarjem podpre to oboroževanje in potem bi sigurno borba zoper vojno šla s pospešenim tempom k svojemu cilju, in ta je:

Nikdar vojne!

★

MLADINA, SODELUJ
V NACIONALNIH ORGANIZACIJAH!

Dušan:

Beneški Slovenci

Onkraj tolminskih hribov, v severovzhodnem kotu italijanske pokrajine Videm, v goratih krajih ob Nadiži, Teru in Tilmentu, prebiva, kot da bi bil ločen od vsega sveta, del naših ljudi, Slovencev.

Vse slovensko ozemlje do Bovca je bilo leta 1509. v rokah Benečanov, ki so našemu ljudstvu nakladali velika bremena. Cesar Maksimilijan je Bovčanom obljubil davčno prostost in ti so se ločili od Benečanov ter zamenjali benečansko gošpodstvo z avstrijskim. Temu zgledu so sledili tudi Tolminci in prebivalci okoliških vasi in so 22. januarja 1510. leta izrazili v Gorici vdanost in zvestobo vojvodi Eriku Brunšviškemu.

Vendar pa je po letu 1509 ostalo še nad 4000 Slovencev pod vlado beneške republike. Ti Slovenci so ohranili svoj jezik in svoje slovenske običaje.

Raziskavanje poljskega učenjaka Bauduina de Courtenay so dokazala, da se furlanski Slovenci med seboj ločijo po jeziku, značaju in šegah in da moramo med njimi ločiti štiri skupine. Prvo skupino tvorijo Rezijani, ki so neka zmes Slovanov z nekim tujim turanskim plemenom, čigar sledovi se še opažajo v jeziku. V oddaljeni dolini reke Bele so se naselili že zelo zgodaj, ker je večina krajevnih imen čisto slovenska. Prvi žarek kulture je širil v te samotne kraje, ko je karantanski vojvoda Kocelj l. 1070. ukazal tamaj ustanoviti benediktinski samostan, benediktinsko opatijo Možnico. Rezija je postala last možniških benediktincev, ki so do leta 1400. sami skrbeli za dušne potrebe Rezijanov. Zanimivih dogodkov samotna gorska dolina ni doživljala. Ljudstvo se je bavilo z živinorejo in poljedelstvom. Pod Benečani je koncem 15. stol. dobila Rezija nekoliko več pomena radi prelazov v soško dolino, posebno v Bovec, preko katerih je skušal sovražnik prodreti v republiko. Zato so Benečani v Reziji zgradili dve trdnjavi, eno pri Stolbici, ki se še sedaj imenuje »Grad«, drugo pri Bilu. Tu so Rezijani stali na straži za republiko ob času vojne in kužnih boleznih. Dandanes si večinoma služijo kruh kot krošnjari in brusarji.

Drugo skupino tvorijo Slovani ob reki Ter (Torre) z glavnimi kraji: Neme, (Nimis), Ahtan (Attinis), Breginj, Černeja, Tarčent itd. Ta skupina je najbolj sorodna istrskim Hrvatom in so imeli v srednjem veku večinoma duhovnike (glagoljaše) iz Istre in Dalmacije. Isto potrjuje zapisnik bratovščine sv. Marije v Čarneji, ki ga je napisal okoli leta 1500. notar Ivan s Krka. Pisan je v latinici in laškem pravopisu v hrvaškem narečju.

Tretja skupina, šentpeterski Slovenci s središčem St. Peter ob Nadiži, so mešanica Slovencev in Hrvatov, vendar prvi močno prevladujejo. Obmejni Slovenci ob reki Idriji pa se popolnoma strinjajo z ostalimi Slovenci.

V srednjem veku je tudi ta najzapadnejša veja našega naroda živela pod oblastjo raznih nem-

skih in laških plemičev, ki so si postavili svoje gradove po furlanskih hribovih. Deželni glavar je bil tedaj akvilejski patriarh.

Leta 1420. so z drugo Furlanijo vred prišle tudi slovenske pokrajine pod oblast Benečanov. Uradno in tudi med ljudstvom se je obdržal naziv »Beneška Slovenija« ali »Italijanska Slavija«. Prebivalce je na republiko priklenila posebno zemljepisna lega. Visoke gore jo ločijo od Goriške in Koroške. Benečani so dobro vedeli, kolikega pomena so zanje te slovenske naselbine, ležeče na meji Avstrije. Zato so storili vse, da bi jih čim bolj priklenili nase.

Pustili so jim njihovo samoupravo in jim podelili celo nove pravice in privilegije. Oproščeni so bili raznih davkov na les, seno, slamo in vsake mitnine na živino, ki so jo gonili na živinske sejme. Pošiljali so med nje vedno slovenske in hrvaške duhovnike. Vsaka vas si je izbrala svojega »dekan«, ki je predsedoval »sosednji«, to je skupščini vseh hišnih gospodarjev, kjer se je razpravljalo o skupnih rečeh. Vse vasi pa so bile podrejene dvema glavnima dekanatom: landerskemu za nadiško in sovodnjsko dolino in pamskemu (od vasi Mersa) za šentlenartsko. Prvi se je imenoval landerska miza ali banka, drugi pa merska miza ali banka. Od časa do časa so se zbirale velike sosednje, katerim sta predsedovala velika dekana ali sindika. Pri stari cerkvi sv. Kvirina je še sedaj videti pod košato lipo (če je niso sedaj Italijani posekali) kamnito mizo, kjer so se zbirali zastopniki vasi iz treh dolin in v »veliki sosednji« svoj domači parlament. Tu so sodili hudodelce in ukrepali o javnem redu. Celo prizivi zoper te sodbe se niso vlagali na čeddaško sodišče, ker bi se morali obrniti na tujce, ampak so se prizivali od ene banke na drugo. Kot plačilo za te velike pravice so prevzeli Slovenci stražo proti Avstriji. Že leta 1492. jih hvali neko pismo beneškega doža, češ, da zvesto čuvajo tamonjske prehode in jih dobro stražijo pred »barbarskimi narodi«. Slovcem je bilo pod smrtno kaznijo zaukazano, da ne smejo pustiti nikogar čez prelaze in zlasti ob času kuge zavrniti vsakega, ki je prihajal iz Koroške, Ogrske ali Poljske. Za vso dolgo mejno črto od goriških Brd pa do Kanina so potrebovali redno le 200 mož. Ti so prihajali vsak dan na stražo in niso dobivali druge hrane kakor koruzno pogačo, ki so jim jo doma pod pepelom spekli.

Da so Slovenci to mejno stražo zvesto opravljali, priznava doževno pismo iz leta 1628., v katerem pravi, »da so vsak čas in ob vsaki priložnosti in še zlasti ob zadnjih nemirih na Furlanskem (ob drugi beneški vojni) dokazali s prsi in krvjo pravo zvestobo republik«. Uradni odloki jih mnogokrat imenujejo »najzvestejše ljudstvo« in pravijo o njih, da so »neomahljive zvestobe«.

Ker so Benečani s svojimi slovenskimi podložniki obzirneje ravnali in jim niso hoteli vzeti njihove narodnosti, zato so se Slovenci privadili njihovemu gospodstvu. Ko je leta 1868. Benečija pripadla novoustanovljenemu italijanskemu kraljestvu, so vsi beneški Slovenci, izvzemši enega, glasovali pri plebiscitu za zedinjenje z Italijo.

Minilo je tričetrsto stoletja. Med tem časom se je mnogo spremenilo. Prišla je svetovna vojna in po njej smo izgubili vse kraje zapadno od Julijskih Alp. Beneški Slovenci so ostali pod Italijo; pri njih se je veliko, zelo veliko spremenilo. Niti senčice ni o kakih še tako majhnih pravicah, o kaki naklonjenosti, ki so jo uživali pod Benečani. V današnjih dneh beneški Slovenci dobro občutijo, kaj pomeni tujčeva peta. Njih obupno sedanje stanje je krasno opisal J. Sedmak v svoji kroniki: »Kaplan Martin Čedrmac«.

Po Grudnu

Mirko Kragelj:

Vizija o sv. Martinu

(12. XI. 1922.)

Bratje! Sv. Martin je stopil med nas nocoj.

S črno krinko našemljen obraz,
s črno krinko — žalostinko...

Na plečih širokih čutaru vina,
briškega, goriškega, ali kraškega terana,
da z njim razvozla nam čustva zaspana,
ki težko že čakajo, da v obliki besed
vrisnejo našo prešernost med svet...

Bratje! Sv. Martin je stopil med nas: —
ob buči vina še jerbas kostanja
sladkega, da se vam niti ne sanja...

V goriškem jesenskem se je soncu posušil;
pazite bratje, da vas ne bode — zadušil...

In glej iz Martinove malhe ob strani
se napihujejo istrski pristni purani,
zlatokljunka med njimi goska ponosna,
debelorejena, kot nima v zalogi jih — Bosna.

»Sveti Martin, dobrotnik naš zvesti,
izvoli kraj mene za mizo sesti,

da se pomeniva malo iskreno, domače,
kako kaj godi se po svetu drugače!...«

Sveti Martin usta odpira,
pa kakor da družba ga naša ovira —
besede požira...

»No, vem, naš vrli svetnik Martin!...

Tužen kot meni je tebi spomin
najine usode... Prostost je — prodana,
enakost, bratstvo, pravica — teptana...

Na jugu čul sem, črne so ptice
razpele pod sinji obod perutnice,
zasečile sonce in žarke planetne
in v dušah trpinov vzbudile — klevete,
ki komaj že čakajo, da dozorele
švignejo v svet, smrtonosne kot strele!...

Daj, sveti Martin, po čaši zdaj seži
in jezik si v kapljici vinski razveži!
Pri nas — saj ti znan bo že naš običaj: —
ob vincu dveri odpiramo src na stežaj!...

Daj, trči zdaj z mano, na zdravje in srečo,
iztresi na mizo maronijev vrečo;
radostno uživajva primorske sadove
in zidajva v sončno bodočnost gradove!...

Prvi požirek veljaj — domovini;
z njo prvo pečajo se naši spomini...

A drugi in daljni požirki po redu,
veljajo naj babici stari in dedu,
ki v puntarskem duhu sta nas vzgojila,
predzadnjemu — satanu bova napila

v božjem imenu; a zadnji kvartin
napijeva tebi na smrt in pogin,
ki dvignil bič si krvav in nečist
nad tempelji našimi — črni fašist!...

Na smrt fašistom, sveti Martin!...«
A on nepremično stoji; usta odpira, zapira
in

kakor da ga družba ovira,
vino prezira,
besede požira...

»Sveti Martin, Ti molčiš v naši sredi?!
Gostoljubno vendar se vedi!

In če ti ni že za četrtinko,
snami z oči trdovratno vsaj krinko,
da te po licu odkritem spoznamo!
Martin, mi z maskami se ne pečamo!...«

In glej, Martin kot senca se zgane,
vrže na mizo tolste purane,

gos, kostanj in istrsko vino
— bratje in sestre — kot odkupnino
iškarjotsko in votlo pravi:

»Jugosloveni, da ste mi zdravi!...
Prinesel sem vam za kupčijo ceneno
pred dvema letoma — danes v zameno
sad vaših žuljev in — tole bodalo
v skromno darilo... Rekši — izgine...
— Bil je zli duh z imenom: — »Rapallo...«

U
SLOVANSTVU

je

MOČ!

Kako se država brani pred ponarejevalci denarja

Številna prtljaga elegantnega tujca je že naložena na avtomobil, tujec sam pregleduje račun, ki mu ga je pravkar izročil uradnik prvovrstnega hotela. »Ah, kako mi je neprijetno,« pravi počasi, »pozabil sem v banki vzeti zadostno število čehoslovaških kron. Brez dvoma boste tako ljubezni in mi boste dovolili, da plačam v funtih. Ostanek mi lahko vrnete v vaši valuti.« In že položi na mizo bel bankovec za deset funtov sterlingov. »Podvizajte se, prosim« — doda malomarno — »mudi se mi, ker odpotujem s pariškim brzovlakom.«

Toda mesto na pariškem brzovlakcu, se znajde elegantni tujec v preiskovalnem zaporu kazenskega sodišča. Blagajnik prvovrstnega hotela je bil preje blagajnik velike banke, obiskoval je posebne kurze in postal odličan strokovnjak v poznavanju mednarodnih falzifikatov. Ni mu bilo treba niti pogledati na bankovec za deset funtov, ugotovil je, da je ponarejen, čim ga je vzel v roko. Kako? Enostavno po zvoku. Pravi angleški bankovci so namreč tiskani na papirju, ki šušti, če ga stisnemo v roki. Falzificirani bankovci pa ne šušti. To je angleška tajnost, ki je do sedaj še nihče ni odkril. Čeprav je bil sicer falzifikat elegantnega tujca neoporečen, je vendar blagajnik takoj spoznal, da bankovec ni pravi.

Za to je seveda potrebna velika skušnja in veliko strokovno znanje, ki ga imajo samo specialisti, dobro plačani za svoje delo. Sicer pa se ponarejevalcem večinoma posreči, da spravijo več ali manj posrečeni falzifikat v promet. Falzifikati so včasih primitivni, kadar gre za izdelek kakega brezposelnega, ki z velikim trudom bankovec enostavno prerise. Ali teh slučajev je malo, policiji skoro vedno uspe, da brzo prepreči delo falzifikatorjev. Večina ponarejevalcev dela z dovršenimi pripomočki, naravnost znanstveno proučuje papirni sestav poedinih bankovcev. Dogodi se, da so ponekod falzifikati bolj dovršeno izdelani kakor denar iz državne tiskarne. To velja zlasti za bankovce raznih balkanskih držav, ki so bili tiskani po prevratu v državnih tiskarnah. Ta denar je bil često tako primitiven, da je naravnost izzival k ponarejanju. Toda poslednja vojna leta so bili tudi v stari Avstriji razširjeni falzifikati vseh zadnjih izdaj avstro-ogrskih bankovcev. Policija je imela tedaj druge skrbi ter o tem ni imela nobenega pojma in šele, ko so bili bankovci vzeti iz prometa, so ugotovili,

SEM TER TJA,

da jih je mnogo več, kakor bi jih moralo biti po uradnih podatkih.

Ponarejeni bankovci, kovanci in delnice

V prvi vrsti pridejo v poštev bankovci, pri čemer se izkušeni ponarejevalci drže pravila: ponarejene bankovce je treba dajati v promet vedno na ozemlju druge države. Oni, ki tako ne delajo, so večinoma nevesči »mali podjetniki«, ki jih policija skoro vedno izsledí. Izdelovanje laž-

Slepi berač

nega kovanega denarja ni nikoli tako dobičkonosen posel, kot ponarejanje bankovcev, ker so najprej kovine predrage, dalje pa tudi nominalna vrednost kovanega denarja ni posebno visoka in ga je treba spraviti v promet večjo množino, da se delo izplača, kar vsekakor povečava riziko.

Poglavje zase so ponarejene delnice. Tehnično je mnogo lažje ponarediti akcijo kakor bankovec, toda težje jih je vnovčiti. V to svrhu je potrebna obširna mednarodna organizacija. Pred nekaj leti je bila odkrita v Parizu velika skupina goljufov, ki je ponarejala akcije sueške družbe in obenem izdelovala lažne angleške funte in ameriške dolarje. Čedno družino je finančno podpirala močna skupina mednarodnih goljufov in lopovov, ki je imela svoje agente v vseh koncih Evrope. Toda na splošno so taki veliki ponarejevalski konzorciji redke prikazni. Vnovčenje lažnih akcij je združeno z velikimi težkočami, ker je mogoče delnice prodati samo na borzi ali v bankah, torej kupcem, ki so že itak skrajno nezaupni.

Kako se države branijo pred goljuji?

Lahko je razumeti, da je potrebno za zatiranje zločina, ki je v toliki meri mednarodno razširjen, tudi najširše mednarodno sodelovanje. Ni je evropske države, katere emisijska banka (ki izdaja bankovce — op. ur.) bi bila varna pred zasebno »konkurenco«. Lažni bankovci so nevarni za valuto in za mednarodne gospodarske odnose. Zato so se takoj po zaključku svetovne vojne, čim je mednarodni položaj to dopustil, pričela pogajanja med policijskimi organi poedinih držav o mednarodnem sodelovanju proti ponarejevalcem denarja. Rezultat teh posvetovanj in konferenc je bila »Mednarodna centrala za zatiranje lažnega denarja«. Ta centrala je bila ustanovljena po policijskem kongresu na Dunaju leta 1923. Tedaj je bilo obenem tudi določeno, da bo dunajska centrala samo začasna in da bo kasneje prešla med urade Društva narodov. To se do danes še ni zgodilo in centrala še vedno deluje na Dunaju, v tesnem sodelovanju z 28 evropskimi državami.

(Konec prihodnjč)

★

DELAJTE ZA VELIKO JUGOSLAVIJO!

Miklov:

Ljubljanska pisma

4.

Dragi Dušan!

Med socialistične pokrete štejem tudi italijanski fašizem in nemški narodni socializem, čeprav sem slišal že razne ugovore proti taki klasifikaciji. Oba pokreta imata namreč vse socialistične znake: poudarjata oblast družbe (naroda in države) nad poedinom, vodita načrtno gospodarstvo, ukinila sta parlamentarno demokracijo, okrnila zasebno lastnino, pri zavzetju oblasti so jima pomagali delavci in mladina.

Trenutne pravne, gospodarske in politične oblike velikih fašističnih pokretov se sicer še vedno niso otresele v toliki meri kapitalistično-meščanskih elementov, kakor n. pr. marksizem. Toda to je tudi naravno, ker je fašizem mnogo bolj uviden, bolj razume počasni socialni razvoj, v katerem obstoječega socialnega stanja ni mogoče čez noč spremeniti. Pravne in politične revolucije so možne, celo mnogoštevilne so, socialnih in gospodarskih revolucij ni! To sta spoznala tudi Marx in Lenin. Zadnji je večkrat govoril o tako imenovani »prehodni dobi« med kapitalizmom in socializmom.

Italijanski fašizem v svojem bistvu ni proletarški pokret. Njegov poglavitni smoter je prav za prav, da vzdržuje na vladi svojega tvorca Mussolinija. Toda veliki mož je razumel potrebo časa in vedno izbiral sredstva, ki so bila primerna določenim prilikam. Tako je nujno moral zajadrti v socializem, ki se mu Italija dejansko vedno bolj približuje. Iz dobe popolne liberalno-kapitalistične zmede jo vodi brezobzirno roka energičnega diktatorja, ki mu moremo očitati marsikaj, samo neumnosti in neuvidevnosti ne, preko zasebno-državnega kapitalizma, korporativizma in državnega kapitalizma vedno dalje v državni socializem. V Italiji sicer ni nikakega raja, toda vzoren red in neko znosno sožitje. V zadnjih letih je tudi delavstvo marsikaj pridobilo, kmečki stan si je z nekaterimi agrarnimi reformami kljub velikim davkom, vsaj malo opomogel. — Predvsem pa je strahovito narasla moč italijanske države, ki pred dvajsetimi leti v svetovnem koncertu ni skoro nič pomenila, ki pa je danes velesila prvega reda.

Hitler je po mojem mnenju večji idealist kot Mussolini. Ni mu toliko za svojo slavo kot za moč nemškega naroda. Osnovna misel narodnega socializma bi torej bil nemški nacionalizem. Toda novi gospodarji tretjega Reicha so dobro spo-

znali, da je možna okrepitev narodne moči samo, če se izpremeni dosedanji sistem. Hud gospodarski pritisk, ki ga izvaja državna uprava, je dokaj podrl razlike in predvsem zadel meščanstvo. Vendar kapitalistični red ni odpravljen, temveč njegovo samodržtvo samo omejeno.

Osnove, na katerih sta zgrajena desničarska pokreta, so neka mešanica meščanskih in proletarških elementov, osebnih namenov in idealov njihovih voditeljev in socialističnih prvini, ki jih je vsilil zgodovinski razvoj. Zasluge Mussolinija in Hitlerja niso v tem, da nesebično delata za blagor svojih držav (o nesebičnosti bi se dalo morda resno dvomiti), temveč da sta svoj čas najbolje spoznala in razumela. Danes je sicer mogoče preklinjati fašizem, dokazovati njegovo krivico in nasilnost, toda smešno je zapirati oči pred dejstvom, da sta Hitler in Mussolini gospodarja Evrope, da sta njuni državi močni in trdni. Za nas, ki mejimo na dva fašistična soseda, pa je prijetno upanje na skorajšnjo revolucijo v avtoritarnih državah, ki nas bo brez vsega rešila pretečih nevarnosti naravnost zločin. To je slepo varanje samega sebe, češ: »Pošast ni tako nevarna, kakor se zdi.«

Hitler in Mussolini, velika mojstra fašizma, sta našla na svetu dovolj posnemalcev, mojstrčkov,

POVSOD DOMA

Kdo umira?

Prebivalcu španskega mesta Sevilla se je približala smrt. »Blaga imam premalo, da bi se izplačalo delati oporoko,« je dejal svoji hčerki, ki je bila sama pri njem ob njegovi smrtni uri, »zato ti naročam, ustno, kako moraš po moji smrti razdeliti stvari.«

»Oče, poslušna bom!« je prikimala hči.

»Moje kolo, s katerim sem se še kot mladenič vozil, oddaš moji tašči, tvoji babici.«

»Za božjo voljo, oče! Nad osemdeset let stari ženski pa kolo...«

Blodnje

»In sicer,« je nadaljeval bolnik, »brez zračne sesalke, ki sem jo namenil mojemu slepemu bratu Ivanu, tvojemu stricu!«

»Toda, oče! Kaj naj počne slepi stric s sesalko za kolo?«

»Moj dežnik,« je narekoval bolnik z istim glasom, »naj...«

»Ampak, oče! Saj dežnik je vendar popolnoma raztrgan in manjkajo mu tudi tri paličice!«

»...ima moja sestra Karmen!« je dokončal oče prekinjeni stavek.

»Toda kaj naj nočne teta Karmen s starinskim, razdrapanim dežnikom?«

»Mojo britev naj dobi Filomena, naša stara dekla!«

»Dovoli, oče! Filomena, čemu neki ji bo britev?«

»Moje škornje — saj veš tiste, ki so mi bili preveliki in ki jih nisi več hotela nesti k čevljarju — tudi tiste daj Filomeni!«

»Raztrgani škornji številka 45...« se je zavzela hčerka.

Nato se je oče počasi in z velikim naporom na postelji dvignil, pogledal resno svojo hčer in dodal z rahlim očitkom:

»Kdo umira, ti ali jaz?«

Interview z Mr. Dickom

Avto se je ustavil. Iz njega je izstopil eleganten gospod v belem površniku, z rjavim klobukom, s pisano ruto okoli vatu in s cigaro v ustih. Spoznala sem ga takoj. Hitro sem pristopila in ga nagovorila.

— Zdravo, Mr. Dick, pa spet vi v Ljubljani?

— O, good-bye! Zelo me veseli, da se me še spominjate.

— Saj ne boste zamerili, nekaj vprašanj bi vam rada stavila. Čitatelje »Naše volje« bo gotovo zanimalo, kaj pripravljate. Ali imate kak posel v Ljubljani?

— Da, prav v Ljubljani. Pri »M. O. S. D.«, če vas zanima.

— Mr. Dick, ali bo kaj kmalu?

— Ta stvar sicer ne spada v moje področje, zdi se mi pa, da bo 6. decembra.

— Šestega, na Mikl...!

— Pssst...! Pogodba me veže. Ničesar vam ne smem izdati.

— Toda samo nekaj besed. Kak namig.

Tudi mojstra sta v resnici uživala podporo nekaterih kapitalističnih družb, toda bila sta dovolj močna, da si nista pustila od njih ničesar ukazovati. Vajenci na so prišli na krmilo kot izraziti kapitalistični eksponenti, ki nimajo nikjer drugod nobene opore. Da se ne zamerijo svojim zaveznikom, morajo kot njihovo pokorno orodje zadrževati socialistične pokrete, vzdrževati kapitalistične gospodarske sisteme s politično diktaturo in preganjati vse nasprotnike kapitalizma in zagovornike delovnega ljudstva kot marksiste. S takim postopanjem seveda nujno ženejo delavstvo v komunizem. Mislim, da boš sedaj razumel, kakšna je razlika med protimarksističnim stališčem Nemčije in Italije in protikomunistično gonjo v quasi-fašističnih državah. Tam borba dveh konkurenčnih socialističnih pokretov, tu boj reakcije proti vsakemu pokretu proletariata sploh. Prav lahko spoznaš iz tega, kako dvorezen nož je politična diktatura.

Pišoč mi, da pravkar študiraš nemški narodni socializem, ki Ti baje zelo ugaja. Ne verjamem sicer, da boš postal hitlerijanec, že radi kraja, ki v njem živiš, ne, toda prijateljsko bi Te opozoril, da se varuj napake, ki je tudi v Ljubljani pogosta. Mladi idealisti čitajo propagandne fašistične publikacije in seveda postanejo navdu-

Pot skozi sotesko

— Če rešujete uganke, rešite: T. O. P. M. O. S. D. ...

— Saj veste, ženska sem in te nikdar ne rešujemo uganke. To je za vas, moške! Ali je to vse?

— Morda še to uganke: Nova zvezda.

— Zopet ste pri filmu. Ufa ali Hollywood?

— O, filma pa ni tu poleg, trenutno nimam ničesar s filmom. Morda s televizijo.

— Ste morda postali astronom, ali pa celo astrolog?

— Gospodična, kaj takega pa ne. Saj me poznate! Prej bi bile to vaše oči, dve novi zvezdi. Toda tu gre za nekaj popolnoma drugega. Znete angleško: New star...?

— Zelo ste prijazni, toda danes mi zastavlja te same uganke in še sami se mi zdite uganke.

— Če je ne morete rešiti danes, jo boste morda rešili — 6. decembra. Pomnite T. O. P. M. O. S. D. in New star.

Prijazno se je nasmehnil, mi stisnil roko, lahko privzdignil klobuk in odbrzel v vežo.

pomočnikov in vajencev, ki skušajo bolj ali manj srečno kopirati italijansko in nemško ureditev. Zlasti v malih državah Podonavja in Balkana se je pojavila cela četa vodij in voditeljev. Omenim naj na primer Dolfussa in Schuschnigga v Avstriji ali Metaxasa v Grčiji. Taki zgledi so poučni. Mali in nespretni posnemalci so postavili ves desničarsko-socialistični sistem na glavo. Mesto, da bi si zbrali najprej kompaktno trumo prištev in z njihovo pomočjo zavzeli vlado, so prišli na vodilna politična mesta kot brezpomembne osebe slučajno, pod vplivom kake klike ali trusta. Nato so s pomočjo vse državne sile začeli graditi svojo stranko. Pridobili so tega in onega malopomembnega starega politika, dali nekaj koncesij na levo in desno tej in oni skupinici, izrabili teže oblasti in tako rekoč iz nič ustvarili »mogočen ljudski pokret« (primer Dolfusove patriotske fronte!). Da se predstavijo kot nositelji »novega« sistema, so poslali domov parlamente, začeli uvajati kake nove urade, si privzeli nekaj udarnih gesel in nastopili kot »vodje«. Posneli so vse zunanje znake, pustili pa seveda v nemar bistvene uredbe in ideje fašizma. Po kapitalu, ki jih je postavil in podprl, niso udarili. Popolnoma razumljivo! Kajti samo ta jih drži na vladi, vsa druga njihova moč je navidezna in umetna.

šeni za nove pokrete. Najraje bi v Jugoslaviji uredili vse tako, kot je v Nemčiji in Italiji. S tem zapadejo isti zmoti, ki so ji že zapadli fašistični vajenci na ministrskih stolčkih. *Organskih gibanj, kakršna sta oba desničarska pokreta, se ne dâ kopirati.* Edino na tleh, kjer so zrasli, uspevajo. Mussolini je sam izjavil, da fašizma noče izvažati. Hitler se ne v svojem boju in ne na vladi ni brigal za italijansko ureditev. Delal je tako, kakor je bilo njegovemu narodu in njemu samemu primerno. Prav tako je marksist Mussolini zavrgel Leninov zgled in po svoje preoblikoval Italijo. Podobnosti med rusko, italijansko in nemško ureditvijo so sad zgodovinskega razvoja, to so znaki socialističnega sistema. Razlike pa izvirajo iz krajevnih in narodnih različnosti in iz različnega pojmovanja voditeljev, ki so vtisnili svojim sistemom tudi svoj osebni načrt. Vsak organski pokret mora biti torej produkt kraja in časa, če hoče odgovorjati dejanskim potrebam. Jasno pa je, da mu bodo tudi njegovi stvaritelji dali posebno, svojsko barvitost.

In samo na tak način je mogoče zgraditi jugoslovenski socializem.

Zdravo!

Tone.

Dopisi z zavodov

Pomladek Jadranske straže na I. državni realni gimnaziji v Ljubljani

Od društev, ki delujejo na naši šoli, je JS lahko ponosna na veliko število članov, kajti danes ujameš nekaj članov, če jim obljubiš ugodnosti, sicer ti pa kaj kmalu obrnejo hrbet. No, JS jim tega nikakor ne more, a vendar število članstva vsak dan bolj narašča, kar dokazuje, da se mladina zaveda velikega pomena te nacionalne organizacije.

Občni zbor smo imeli 7. oktobra. Izbrana je bila nesrečna ura: po peti učni uri in zato je bil tudi obisk bolj pičel. Novi odbor izgleda takole: predsednik Grum Dušan 8. a; podpredsednik Vrečar Stanko, 5. c; tajnik I. Janežič Miloš 8. a; tajnik II. Igljič Božidar 7. b; blagajnik Breznik Marko 8. a in Korošec Zvonimir 8. a; odborniki: Benčina Boris 8. a, Rožanc Benjamin 5. c, Juvan 6. a, Zajdela Fran 8. b.

Vodi nas prof. Lenarčič, ki nas vsestransko podpira. Letos se je odbor nekoliko »pomladil« in upamo, da se bo otreseš lanske zasanpanosti. Vsako drugo nedeljo bomo prirejali predavanja s skioptičnimi slikami, bodisi o morju, bodisi o drugih delih naše domovine.

5. februarja bo pa naš praznik, priredili bomo tradicionalno akademijo. Vsa tovariška društva na drugih zavodih prosimo, da ne bodo na ta dan prirejali sličnih prireditev.

Dobiček akademije je namenjen za izlete strazarjev na sinji Jadran.

Čuvajmo naše morje!

Boris

Državna klasična gimnazija v Ljubljani

Tudi na naši gimnaziji smo se že zbudili iz »poletnega« spanja. Društva so že pričela pridno delovati, najbolje seveda naše kulturno-znanstveno društvo »Žar«. Dne 8. oktobra je imelo občni zbor, ki pa ni bil kaj polnoštevilno obiskan. Temu je najbrže krivo to, da ni več tako ostre volilne borbe, kot je bila pred leti in ko je prihajalo na občne zборе po 180 dijakov, sedaj pa komaj 52. Postavljeni sta bili dve listi: prva resna, delovna z nosilcem Komarjem VIII. b in namestnikom Melikom VIII. b, druga pa, postavljena menda samo na vkljub, z nosilcem Savinškom VIII. a in namestnikom Kocmurjem VII. c. Zmagala je z veliko večino prva (41 : 11).

Novi Žarov odbor šteje sedaj v glavnem te-le člani:

predsednik Komar VIII. b; podpredsednik Melik VIII. b; tajnik Hladnik VI. c; blagajnik Rus VII. a.

Novi odbor je takoj pokazal svojo agilnost. Že 22. oktobra je imelo društvo prvi razmeroma dobro obiskan sestanek, na katerem so brali mladi pisateljski talenti svoja dela. Za pravega pisatelja se je pokazal tov. Jeločnik (VII. b), kateremu ne moremo odreči svojega priznanja. V fantu je res mnogo skritega in njegov talent veliko obeta. Druga dva nista bila na taki višini. Tov. Jazbec je še precej pokazal, tov. Danku (VII. c) bi pa priporočal, naj se še malo bolj poglubi v naše pisatelje. Spis je bil njegov prvenec, zato mu še oprostimo mnoge napake. Malo preveč ga je pri debati raztrgal tov. Arko ml. (VI. b), podal pa je tudi mnogo upravičenih trditev. Žaru želimo mnogo uspeha pri njegovem delovanju, posebno še letos, ko praznuje 10 letnico obstoja. Za to priliko bo izdal almanah, o katerem bom pa kdaj drugič obširneje pisal!

Mihael Peterlin.

Mladina, sodeluj v nacionalnih organizacijah!

Glavič Vladislav:

Učiteljica Milena

Janezku je bilo šele osem let, ko je že spoznal da lahko človek uživa na zemlji nebesa in pekla hkrati. V drugi razred je hodil in šola je bila zanj želja vseh želja.

Vsako jutro, ko se je prebudil, je bila njegova prva misel: »Videl jo bom!« Mislil je na svojo učiteljico in sladka tesnoba ga je obšla... Ime ji je bilo Milena. S tem blaglasnim imenom se je vtihotapila v Janezkovo srce, kajti tako lepega imena ni bil še nikoli slišal. V kraju, kjer je živel, so bile vse ženske Micke, Tončke, Pepce. Francke, le Milene ni bilo nobene.

»Videl jo bom!« — tako si je obetal spotoma. Sedel je v tretji klopi in neprestano je strmел vanjo, v Mileno. Včasih si je zaželel, da bi vsaj enkrat bolj resno govorila z njim, ne tako kot z otrokom. Ko je bilo pouka konec, so se otroci veselo razšli, samo Janezek je zamišljeno stopal proti domu, Hotel je biti sam, da je lahko nemoteno sanjaril o gospodični Mileni. »Joj, kako lepe oči ima in njene roke so bele kot sneg!« Če jo je iznenada srečal na cesti, mu je kar dih zastal in njegovo srcece je jelo nemirno razbijati.

Tako so minili meseci...

Neko soboto je učiteljica sporočila Janezkovi mami, da pride drugi dan na obisk. Janezku se je od veselja zvrtilo v glavi. »Prišla bo... in samo jaz jo bom videl!«

V nedeljo popoldne je res prišla gospodična. Janezek ji je z žarečimi lici sedel nasproti. Bil je neizmerno srečen, da ji je smel od blizu gledati v lepi obraz. — Učiteljica ga je prijazno gledala in Janezek je jecljaje odgovarjal na njena vprašanja.

»Zaigraj nam vendar kaj na gosli, Janezek!« se je tedaj spomnila mama.

Vesel je skočil po gosli in kmalu so zazveneli mehki glasovi narodne pesmi. Srce mu je močno razbijalo in prstki so mu trepetaje begali po strunah. — »Samo zanjo igram,« si je govoril, »samo zanjo, ki jo imam tako rad. Gotovo bo zdaj spoznala, da nisem več deček in me bo štela med odrasle.«

Zadnji zvok je odjeknil po sobi. Gospodična je pristopila k Janezku, ga lahno pobožala in pohvalila.

Grozdana:

Epizoda

Avgusta je bilo. Bila sem prvič na veselici — »oficielno« namreč. Po končanem telovadnem nastopu so se zavrtili prvi pari. Ples! Plesati sem znala, saj smo se v šoli ob spremljevanju šolskega jazza, ki ga je sestavljalo ravnilo, peresnica, svilen papir z glavnikom ter brundanje, ob pavzah večkrat zavrtele, a plesati javno! To je bil dogodek, ki sem ga le v sanjah doživljala.

Za ples me je zaprosilo nekaj očkovih znancev. Bila sem razočarana. Razločno sem čutila, da je bila to le vjudnost napram očku in da niso plesali radi mene. Čakala sem na veliki doživljaj — in prišel je.

Jelo se je mračiti. Z mamico sva sedele pri mizi, reflektorji so sipali bogato svetlobo na telovadišče, v ozadju so pa kipele v nebo vitke temne smreke.

Nenadoma zapazim senco, ki se je zarisala nad mizo. Ozrem se. Za menoj je stal simpatičen fant — tujec — kakih osemnajst let star, ki me je z lahnim priklonom zaprosil za ples. Vprašujoče se ozrem po mami in vstanem. Smehljaje prikimam. Začutim, da mi vsa kri sili v glavo. Razburjena izjecljam proti plesalcu: »Oprostite, a ne poznam vas!« Plesalec se ponovno prikloni in se predstavi: »Mlakar.« Nekaj časa sva plesala, a pogovor se kar ni hotel razplesti.

Čutim, da krasno pleše in na moč sem ponosna. Vprašam ga, ali je nastopil. — »Ne, gospodična, šele pred kratkim sem prišel v Ljubljano, kjer študiram, in v tako kratkem času se niti ne bi

»Priden, Janezek! Če boš tako napredoval, postaneš kdaj cel mož!« Kakor mrzel curek so te besede oblike Janeza.

»Torej šele postal bom cel mož? Dotlej pa me ima za neumnega dečka, kakor so drugi, čeprav sem pametnejši od njih?« je premišljeval Janezek in komaj zadrževal solze. Nič več ni imel gospodične Milene tako rad kot prej...

Pri odhodu mu je učiteljica podarila vrečico bonbonov. Janezku se je zamalo zdelo, da nikoli tako. Še vzeti je ni hotel, dokler ga ni mati na skrivaj sunila v rebra. »No, zdaj se pa lepo zahvali gospodični,« mu je velela, ko je že držal vrečico v rokah. Zajecljal je nekaj in nato zbežal iz sobe. Mati je skomignila z rameni. »Ne vem, kaj mu je. Najbrž se je preveč razveselil!«

Tisti večer se je Janezek pozno vrnil. Oči so mu bile zatekle od solz. Na vrtu, tam za mejo, pa so ležali bonboni...

Čez nekaj dni se je Janezek zopet pomiril in njegovo srcece je še bolj vzplamtelo. Saj ga je gospodična vendar pohvalila pred drugimi; in tako lepa je bila.

Bližal se je konec šolskega leta.

Pisali so zadnjo računsko nalogo. Zardeli obrazi so se globoko sklanjali nad zvezki. Vsi so se trudili, da bi čim bolj napravili nalogo, samo Janezek ni računal. Nepremično je sedel na svojem prostoru in opazoval učiteljico. Gospodična ga je večkrat očitajoče pogledala, toda Janezek se za to ni zmenil. Naposled ji je bilo dovolj. Molče je pristopila k dečku in tedaj je Janezek začutil z desne in leve čudno vročino. Ves razred se je zagrohotal.

Janezka sta zaušnici stregnili. V zadregi je hitel s pisanjem in komaj zadrževal solze, dokler se mu niso naposled ulile.

»Udarila me je... in tako rad sem jo imel!... nič več je ne maram... sovražim jo!« tako je divjalo v Janezkovi duši.

Od tistih dob ni več občudoval in ljubil gospodične Milene.

Vse je minilo, v Janezkovem srcu je ostalo samo še veliko razočaranje. Danes je Janezek velik mož in piše povesti, a vseeno se še mnogokrat spominja svoje prve ljubezni in prvih srčnih ran.

mogel naučiti vaj.« Kramljala sva še o šoli, o kinu, o gledališču in ugotovila sem, da mi njegovimi nazorji ugajajo.

Le prekmalu je godba končala. Kot v sanjah čutim, da me vodi k mizi. Mama me vpraša, kdo je. Trudim se, da bi se spomnila njegovega imena, a ne gre.

Naslednji ples je prišel pome očkov znanec. Kar besna sem nanj. Da me mora zbuditi iz teh rajskih sanj! Radovedna se oziram po plesišču. Res »ga« vidim, kako se vrtil z neko mojo znancko. Nekaj me stisne v grlu, začutim, da je idile konec. Saj res! Kako sem mogla sploh upati, da je prišel v popolnoma tuj kraj le za to, da bi plesal z menoj? Mar ni dovolj, da me je sploh opazil. Saj je vendar tujec in ne domačin.

Še večkrat plešem z njim. To prvo razočaranje je bilo kmalu pozabljeno. Sijajen družabnik je in ni »ljublanski frakar« kot pravimo na deželi in da se zaveda, zakaj je v mestu.

Domislil se nečesa, kar mi povzroči novih skrbi: kdaj odide. Pomislil, kdaj odpelje vlak proti B. »Ob osmih gre prvi,« me spreleti. Vee čas sem kot na trnih, vendar »simpatija« ostane. »Naslednji odpelje od devetih,« ugotovim.

Plesala sva zadnjič. Zdelo se mi je, da sem sama sebi neskončno tuja, da izstopam sama iz sebe. »Kaj so ti trenutki sreče proti enoličnosti naslednjih dni!« pomislil.

Peljal me je na mesto. »Na svidenje!« mi je mehko zadonelo na uho.

Idila je končana. »Epizoda«, se mi je utrgalo...

B:

Mojim kritikom

Enodnevni DNEVNIK:

Teško je to življenje in ne vedel bi, čemu naj ga prenašam, ko bi ne bilo na svetu toliko smešnih, bedastih in zlobnih ljudi. V njihovi blagoslovljeni družbi sem preživel najkrasnejše ure...»
(Iv. Cankar.)

Vse življenje se mi zdi kot velika bela cesta, ki sega prav nekam tja gori. Ne vidim ji konca, tako čudno se zavija tja v dalji v meglo. Toda po njej so temne točke, znane so mi in drage.

Tako veselo vas pozdravljam, moji kritiki, kot svoje najboljše prijatelje! Ne pišem Vam tega v svojo obrambo, ker jo ne potrebujem, ampak v živ pouk naj Vam bodo za vse večne čase, tudi ko prestopite ono meglo...

Nekoč sem srečal gospodično: hudó zanimiva se je morala zdeti sama sebi. Samozavestno je stopala in se našopirjeno vedla. Pa je stopil v voz mož, starikav je že bil in betežen. Rekel je nekaj, kar gospici ni ugajalo. Zelo se je čutila počaščeno, ko si je s tujo besedo, ki ji pomena ni vedela ni in ni bila na mestu, olajšala dušo. (Ta beseda je *halucinacija*, če me ne vara spomin!)

Vse one, ki mi očitajo neumerjenost in tiskovne pogrške, še posebno toplo pozdravljam! Tam, kjer bi se morali čutiti počaščene, se jim zdi, da so zasramovani. Res čuden je dandanes svet, živa slika neumevane filozofije...

Ne poznam te, ki mi očitaš čudovite izjave, norčavosti in druge take posvetne dobrine! Menda ne spadaš v krog onih kritikov, ki jim je namenjen ta poduk! Stopi predme, da se pomeniva o kraju in času! Res velika revščina objema dandanes literate, da si tako rekoč ne morejo privoščiti one, že tolikokrat rabljene in izrabljene besede, niti v spisih... Začetek ima samo eden, konca pa ji ne vidim drugje kot v očeh svojih kritikov...

Svoboda je vsa radost in bridkost pravemu literatu, saj zanjo živi. Ozko mu je odmerjena pot, naj krene na levo, se zameri gospodični z istim imenom, kot ga rabi v spisu, naj krene na desno, mu očitajo zaljubljenost. Ako pa gre naravnost, ne da bi se oziral, mu očitajo slavni novopečeni kritiki pomanjkanje snovi...

Ne razumem človeških tipov še popolnoma, ker se šele zadnji čas pečam z melanholiki, sangviniki in koleriki, zlasti pa ne onih z obmejnih krajev. Zato pač ne vem, kaj je posebnega na njih, da jih omenjate. Tudi Vi, moji kritiki, tega ne razumete in ne veste. Daleč mi sega oko, v toliko modrost mi ne seže... Ta učenost je zame prehuda!...

Svoj zakon si pišem sam; brez kritik in nepotrebnih besed vem, kaj je na mestu in kaj ni. Vse drugo mi velja za najbednejšo spako.

Pesnik Schubart Kristjan je trdil, da ne more nobena ženska napisati pisma, da ne bi še kaj pripisala. In res! Postscriptum (P. S.) mi izdaja pisce te kritike, ki prav za prav ni kritika!

Res zanimivo je, kako čudno se Vam zdi, da ni treba pisatelju vsega doživeti, kar piše. On more vzeti za primer kogarkoli in dati snovi primernejšo obliko (tu n. pr. dnevnik). Tega si ne daste dopovedati.

Rad opustim zmoto, ki mi jo očita nerazum, kajti znamenje poboljšanja je. Očitno neresnico, ki je sploh ni mogoče doumeti, pa obsojam, kajti iz nje se zreali vsa bednost in nezmožnost. Nisem še imel prilike, da bi kje dobil kako spletničeno spako, četudi le iz besed. V tem primeru je pač kriv stavec, ki mi zmaliči le-to v grd usnjen izdelek, ki ga sovražim.

Bojim se, da me ne boste razumele... Pa kaj to, nič ne dé, saj se še hujsje stvari gode po svetu... Tam na robu našega hodnika pada sneg v maju, v cvetu mladosti...

Konec

Bojan Isajev:

Rojeni smo na Balkanu

Roman iz Bolgarske. Ljubljana 1938. Založba »Modra ptica«. Poslovenil Stane Melihar. Tiskala Tiskarna Merkur v Ljubljani.

Novi čas je prinesel s svojimi izpremembami tudi drugačno, svobodnjaško gledanje v svet in na dogodke ter njihov razvoj. Mlada generacija se je otresla vseh konservativnih misli in gibanja v ozkosrčnih mejah predvojne miselnosti visoke evropske gospode. To prebujenje je zajelo tudi »barbarski« Balkan. Uvideli so balkanski narodi in narodi bližnjega vzhoda vso podlost zapadnih ekspanzivnih namenov, katere so tudi v večini izvajali, za kar jim je bila njihova laži-kultura zelo dobro sredstvo. Ko jim je vse lepo uspelo, so lahko izigravali balkanske narode po mili volji. »Bili smo barbari« zato, ker se nismo znali upreti in dokazati, da tudi mi nekaj zmoremo.

Tega se je jako dobro zavedal Bojan Isajev, ko je pisal knjigo: Rojeni smo na Balkanu. Knjiga sama na sebi je političen roman. Dejanja se vrše v Bolgariji in na Dunaju, kjer se zbirajo študentje iz Balkana in iz bližnjega vzhoda: Jugoslovenci, Bolgari, Romuni, Grki, Albanci, Turki, Perzijci, Afganistanci in Egipčani. Njihov vodja je Kolja, ki umre v zaporu. Glavni junak romana je Štefan, ki niha med Balkanom, kamor ga vle-

Tihomir:

Tomo je bil razočaran. Ni mislil, kaj ji je toliko, če zdela ali ne. Ali misli, da mora biti vsak odličnjak, kot je ona. Nazadnje se bo končalo to spoznanje kot vsa dosedanja. Niti za prihodnji sestanek se nista zmenila. »Mogoče še bolje, da mine tako hitro!«

Nekoliko dni je sploh ni videl. Neko jutro, ko je imel licej zaključno obhajilo, jo je zagledal v odmoru pred konferenčno sobo. Hotel jo je vprašati, koga išče, pa je zazvonilo in odhittel je v razred. V prihodnjem odmoru je ni bilo več.

Prišli so dnevi, ko so šteli dneve, kolikokrat bo še pouk. Pusti so bili tisti dnevi. Vsi profesorji so spraševali in če si s tistim predmetom končal, nisi vedel, kaj naj delaš. Tomo ni bil latinščine več vprašan.

Predzadnji dan pouka ga je poklical Lah k sebi na dom. Naštudirala bosta dve pesmi za vidovdansko proslavo. Še nekaj drugega je skrival, Tomo je bil radoveden kaj. »Najbrž bo kakšen koncert, na katerem bom nastopil,« je mislil.

Popoldan je zvedel.

»Tomo, tvoja sestrična je bila predvčerajšnjim pri meni.«

»Moja sestrična?« se je začudil Tomo.

»Tvoja sestrična, da. Prišla je radi latinščine. Prav prijetno dekletce. Tako lepo me je prosila! Pa saj vem, da ne boš nikoli potreboval latinščine. Kaj je treba, da radi tega padeš? Skoro z jokajočim glasom je prosila, naj skušam pregovoriti Lapajneto. Pa saj veš, da se s tem človekom nisva razumela. Nisem mogel drugače, kot da sem ji obljubil, da bom govoril z njim. Včeraj sem ga dobil v kavarni. Si lahko misliš, kako me je pogledal, ko sem prisedel k njemu. Pa povem ti, da je zelo posrečen človek. Najbrž ga vi dijaki ne razumete. Ko sva se še zmenila, da boš zdelal...«

»Kaj, da bom zdelal?« ga je neverjetno prekinil Tomo.

»Zdelal boš, seveda, saj nazadnje nisi bil tako slab; kar dve nalogi si pozitivno pisal. Torej, ko sva se to zmenila, mi je celo svetoval, katere pesmi naj poješ na proslavi. Mislim, da sta mu precej pri srcu.«

če domotožje in med Evropo, kjer se izgublja in izživlja njegovo dekde Katja. Dočim je Štefanov res mojstrsko podan, Katja nima prepričevalne moči in jo človek nehote obsodi, čeprav je pisatelj prav v to polagal svojo pažnjo, kar se tiče literarnega dela romana. Neprimerno boljše je risana mlada Štefanovljeva sorodnica Neli.

Isajevovo podajanje romana je svojevrstno. Na nekaterih mestih že prehaja v publicistično, drugod pa čisto literarno. Roman zato tudi ni enoten, kar mu pa prav nič ne škodi. Posamezna poglavja so tako zanimiva, da jih lahko čitaš kot samostojne novele. Na primer poglavje o hajdukih.

Ob vsej tej izviranosti bi želeli le malo bolj izglajenega romana, da bi mogel popolnoma učinkovati. Za tistega, ki ne išče tolike literarne vrednosti, bo to popolnoma zadovoljivo. Reči pa moramo, da je ta knjiga pisan izraz novega, od ostale Evrope nezavisnega gibanja na Balkanu, ki si hoče biti sam gospodar.

Prevod je po večini dober, razen na nekaterih mestih in v — naslovu. Prevajalec bi že moral vedeti, da je pravilno: Rodil sem se — in ne rojen sem bil (pasiv). Oprema je jako okusna.

Olaf.

Pija in Tomo

(Konec)

»Potem ju bom pa res zapel, kot še nikoli, samo zanj, in za vas, pa še za svojo sestrično. Ves popoldan se je vadil pri Lahu.

Naslednji dan so imeli zadnjo uro pouka latinščino. Lapajne ni hotel, da bi se zadnjo uro v letu kaj učili. Naj delajo kar hočejo.

»Naj Breznik kaj zapoje!« si je nekdo izmislil.

Vsi so bili zadovoljni, po obrazu se je videlo, da tudi profesor. In Tomo je zapel Lapajnetovi pesmi, ki se ju je učil za proslavo. Res je pel samo zanj, in ko je končal, je videl, da se Lapajnetove oči čudno svetijo.

Ko so vsi navdušeno ploskali in čestitali Tomu, si je Lapajne na katedru zakril obraz z dlanmi. To je bila najlepša ura vsega leta zanj in za študente.

Največjo zahvalo je bil Tomo deležen njej, o kateri je mislil, da je ne ljubi več. Popoldan je šel na Rimsko cesto in čakal, da se od kje prikaže. Kmalu je prišla. Hotela je na sprehod, da bi mislila na Toma, ki ga je še tako vroče ljubila. Pridružil se ji je in šla sta po isti poti, kot na večer, ko sta se spoznala.

Hotel se ji je oprostiti in zahvaliti. O tem ni hotela nič slišati. Srečna je bila le, da sta zopet skupaj. Tesno objeta sta hodila po temni poti, nihče ju ni motil in vso pot nista nikogar srečala, niti paznika ne...

Želja

*Rada bi priklicala nocoj tebe,
ki tiho, kot cvetka uvela
na širni planjavi,
jočeš tam v daljavi.*

*Pa ti ne čutiš želja,
ki mi vro iz srca,
neskončne, kot tema je nočna.*

*Zato se bom z vetrom,
ki v drevju pod oknom skrivnostno šepče,
vso noč pogovarjala
in o tebi, ki te ni pri meni,
sanje prelepe bom sanjala...*

Ljubljanski Š. K. : Amaterski Š. K. 6:2

V nedeljo 6. t. m. je v Zagrebu nastopil Ljubljanski šahovski klub, ki brani državno prvenstvo od leta 1934. dalje, proti Amaterskemu, na katerega so Zagrebčani stavljali velike nade, da z eventualno zmago pride v finale z Beograjskim šahovskim klubom. Zanimanje za match je bilo zelo veliko, prostori Amaterskega š. k. so bili nabito polni gledalcev, ki so z veliko pozornostjo zasledovali potek borbe.

Ob 14. uri sta kapetana moštev predala vrstni red svojih igralcev. Na 1. deski M. Vidmar ml. — doktor Astaloš (A.), 2. dr. Kalabor (A.) — Furlani, 3. Šorli — Rabar (A.), 4. Šubarič (A.) — prof. Gabrovšek, 5. Šiška — Jerman (A.), 6. Licul (A.) — Sikošek, 7. C. Vidmar — Salinger (A.), 8. Popović — Geržinič. L. š. k. je imel na neparinih deskah bele figure.

Največje zanimanje je bilo obrnjeno na prvo desko, kjer sta se srečala mednarodni mojster dr. Astaloš in sin našega velemojstra dr. Vidmarja. Milan Vidmar je otvoril iz damskim gambitom in si zgradil silno pozicijo. Dr. Astaloš otvoritve ni igral dovolj precizno, kar je Milan izvrstno izkoristil, dobil kmeta in nato še kvaliteto, kar je zadostovalo za zmago v 31. potezi. Furlani je kot črni odgovoril na dr. Kalabarjev damski gambit z Grünfeldovo obrambo. Partija je potekala zelo živahno. Beli je izgubil kmeta, toda Furlani ga je dal nazaj za uspešno pozicijo svojih figur. Nato je črni zaradi napake izgubil kmeta, nakar pa Kalabar naenkrat ne najde pravih potez in da Furlaniju priliko, da mu ugrabi kvaliteto in zavije v dobljeno končnico. Šorli je proti Rabarju otvoril s kraljevim kmetom in črnemu, ki se je branil z Alje-hinko, dolgo ni mogel do živega. Rabar je izvrstno odgovarjal in Šorliju ni dopustil, da bi prišel do napada. Šorli je po zamenjavi lahkih figur prešel v končnico, kjer je Rabar v hudi časovni stiski napravil odločilno napako in partijo izgubil. Ludvik Gabrovšek se je kot črni branil proti Šubariču z damsko indijsko obrambo, ki se je pa polagoma prelevila v dvojni fianketo. V središčnici se je pozicija zelo zapletla in dala Gabrovšku priliko, da je z energičnimi potezami prišel v prednost in še pred prekinitvijo razbil belo pozicijo ter s tem beležil tretjo zmago za L. š. k. Šiška je v partiji z Jermanom otvoril z damskim gambitom. V slovanski obrambi si je Jerman izbral Schlechterjev sistem in obrnil pozornost na svoje damsko krilo. V središčnici je Šiška poizkusil pozicijo zaplesti, toda prišel je v hudo časovno stisko, v kateri je moral dopustiti, da si je Jerman zagotovil prostega kmeta na damskem krilu. Partija je bila prekinjena v približno enaki poziciji, toda v na-

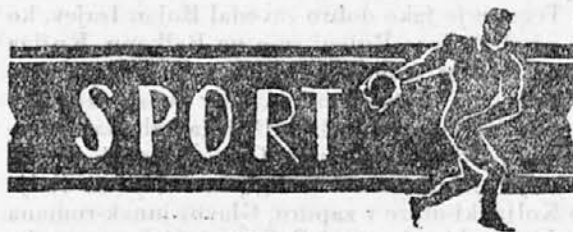
Rešitev križanke

Vodoravno: 1. Vodice, 6. kreten, 12. etaža, 13. mo, 14. omelo, 15. rega, 16. reso, 18. sliv, 19. Ila, 20. potico, 22. oto, 23. go, 24. rama, 25. teme, 27. as, 28. arena, 30. met, 31. Ero, 34. osa, 35. kar, 36. atoli, 39. amok, 40. epos, 41. sn, 43. Aladin, 44. nad, 45. rman, 47. oreh, 48. lovi, 49. jesen, 51. on, 52. Panej, 53. ariman, 54. parola.

Navpično: 1. Veriga, 2. Otelo, 3. daga, 4. Iža, 5. ca, 6. kositer, 7. ro, 8. Ems, 9. telo, 10. elita, 11. novost, 13. meta, 16. Roma, 17. očet, 20. Panama, 21. omet + on, 24. resa, 26. eros, 29. ro, 30. makaron, 32. ol, 33. skorja, 35. kolo, 36. Apih, 37. Indija, 38. Homer, 40. Eden, 41. Savel, 42. Sasi, 44. nono, 46. nem, 48. lar, 50. na, 52. pa.

daljevanju je Šiška zamudil ugodno priliko remija in prekoračil čas. Tako je edino zmago za Zagreb beležil Slovenec Jerman. Licul je v damskem gambitu proti Sikošku, ki se je branil s slovansko obrambo, dosegel sicer veliko terensko premoč, toda vsled izvrstne obrambe črnega prednosti ni mogel realizirati. V končnici je Sikošek brezhibno pasiral nasprotnikove grožnje; ko pa Licul ni našel najboljših potez, je njegovega kralja postavil s svojimi težkimi figurami pred mat. C. Vidmar in Solinger sta igrala siciljanko. C. Vidmar je kot beli sicer prišel v malenkostno prednost, toda Salinger se je trdovratno branil, tako, da se je moral beli po 23. potezi zadovoljiti z remijem. Španska partija Popović - Geržinič je vsled oprezne igre obeh nasprotnikov prišla v središčnici na mrtvo točko. Popolna blokada kmetov je bila garancija za premirje, katerega sta sklenila po dolgi in naporni borbi.

Končni rezultat 6:2 pomeni sijajno zmago ljubljanskega šaha nad prvakom Savske banovine. S tem se je LŠK plasiral v finale z Beograjskim šahovskim klubom, ki bo 20. novembra t. l.

Plavanje

Nekaj podrobnosti o Žižkovem uspehu na 1500 m Gotovo se bo marsikdo ustrašil cele vrste števil, ki jih bo morda zagledal, še preden bo začel čitati ta članek. Ako morda slučajno sovraži matematiko, teh vrsic sploh ne bo začel čitati, v svesti si, da številke sploh ne morejo biti zanimive. To je sicer res, da številke često vse pokvarijo, vendar je tudi jasno, da danes ne moremo govoriti o sportu, če ne navajamo števil, ki pač najbolj nazorno govore o vrednosti doseženega rezultata. Medtem ko sportniku, ki stalno zasleduje sportne dogodke po svetu in se s sportom tudi sam bavi, oziroma se je bavil, zado- stuje, da sliši samo nekaj števil, n. pr.: Žižek je preplaval v Trstu progo 1500 m v času 19:48,9 min., in že ve, da je to odličan rezultat, ki sta ga letos na svetu dosegla le 2 plavača ter si že na tihem izračuna s kakšno brzino je približno plaval, da je dosegel tak rezultat, je treba nepoučenemu nekoliko nazorneje pokazati uspeh našega plavača predvsem zato, ker je naš in je gotovo nesel slavo jugoslovenskega plavalnega sporta po vsem svetu. S tem pa se začnemo tudi uresničevati prerokbe inozemskih sportnikov, ki ki so že pred leti dejali, da bodo jugoslovenski plavači čez nekaj let najboljši v Evropi.

Toliko za uvod. V naslednjem pa prikazujem njegov uspeh s številkami, ki predvsem prikazujejo v kakšnem tempu je Žižek preplaval to progo in koliko vzdržnosti je potrebno za tak podvig.

Povprečen čas za vsakih 100 m znaša nekako 1:19,2 min., kar je že lep rezultat za juniorja začetnika, seveda samo za eno progo (za 100 m) in kaj šele pomeni preplavati to progo 15 krat. Mislim, da je v Ljubljani le malo ljudi, ki bi sploh izdržali le počasi preplavati to progo.

Zlasti hiter je bil začetek, kajti za prvih 100 m je potreboval samo 1:08 min., torej pravi sprint. Naslednjih 100 m je preplaval precej počasneje, to je v času 1:19, vendar je čas za 200 m z 2:27 odličen. Naslednjih 100 m je bil tempo zopet hitrejši (za 100 m 1:15), tako da je zabeležen čas pri 300 m 3:42, s čimer je že potolkel dosedanji drž. rekord. Od 30 do 400 m je plaval Žižek zopet nekoliko počasneje (vmesni čas 1:25,8), vendar je čas 5:07,8 za 400 m odličen, kar dokazuje dejstvo, da je zopet rušil rekord. Naslednjih 100 m je preplaval zopet hitreje (1:21,6) in je iznašal čas na 500 m 6:28,4 min, torej zopet boljše od prejš-

njega drž. rekorda. Od 500—800 m je plaval 100 m povprečno po 1:21 in tako preplaval 800 m v času 10:32,5, kar je zopet nov rekord, boljši od starega za 40,3 sek. Nadalje do 1300 m znaša povprečni čas za 100 m 1:21,3, tako da je preplaval tudi 1000 m v novem državnem rekordu 13:14,8 min. Naravnost neverjeten finis pa je dosegel zadnjih 200 m, za katere je potreboval 2:30 min., dočim je za zadnjih 300 m potreboval 3:51,1, če k temu rezultatu prištejemo še povprečen čas za progo od 1200—1300 m, ki znaša 1:21,1. Skupaj je potreboval za 1500 m 19:48,9 min. (Op.: to je 19 minut, 48 sekund in 9/10 sekunde.)

Za prvih 400 m je potreboval kakor sem že omenil 5:07,8, za drugih 400 m 5:24,7 za tretjih 400 m 5:25,3 in za zadnjih 400 m (ako pridamo 300 metrom še povprečen čas za 100 m od 1100—1200 m) samo 5:12,6 minut.

Te številke najboljše kažejo enakomeren tempo in obenem veliko hitrost, ki jo je dosegel Žižek.

Za še točnejši pregled brzine navajam še tabelo:

Prvih	100 m	1:08
drugih	"	1:19
tretjih	"	1:15
četrtih	"	1:25,8
petih	"	1:21,6
šestih	"	1:21
sedmih	"	1:21
osmih	"	1:21,1
devetih	"	1:21,1
desetih	"	1:21,2
enajstih	"	1:21,5
dvanajstih	"	1:21,5
trinajstih	"	1:21,1
štirinajstih	"	1:15
petnajstih	"	1:15

Povprečno 100 m v 1:19,2

Vr-Zo.

Balkanski: Morda veš, da jaz odgovarjam i pred javnostjo i pred samim seboj za članke, ki izidejo v „Naši volji“ in se moram pri člankih, s katerimi se ne strinjam, pred to odgovornostjo zavarovati. Popolnoma prav imaš, ko pišeš: »Če se uredništvo ne strinja v celoti, se bo pa morda mladina ali pa vsaj del mladine. Vemo pa le, da je treba vsem ustreči!« Saj to sem tudi storil s tem, sem članek objavil, mar ne? Pišeš, da ne razumeš dobro, kaj pomeni opomba uredništva »ne pa kulture!« Brez dvoma boš pa razumel, kaj pomeni sežiganje knjig največjih umetnikov, izgon učenjakov in literatov itd.

Za pojasnilo o prihajajočih sem Ti pa zelo hvaležen!

Dragotinova: »Misli in želje.« Zdi se mi, da ti poezija ne »leži« kaj preveč. 33 vrstični akrostihon pač že zahteva mojstra. Francozi pravijo: Que chaquun fasse son metier les vaches seront bien gardées! Tudi tebi priporočam, da ostaneš pri prozi in sicer pri črtici, kajti imaš dar opazovanja, le prizma, skozi katero gledaš, je še nekoliko motna, pa to ni tako hudo!

★

Poverjenikom na zavodih!

Posiljajte redno poročila z zavodov. Ne poročajte le potekov občinih zborov, predavanj itd. Pišite o splošnem življenju na zavodu! Pišite čitljivo in le na eno stran lista!

★

V današnji številki zaključujem z »Mojim kritikom« polemiko med »A« in »B« in v bodoče ne bom objavil nobenega članka več, ki bi se tikal literarnih polemik!